

Levd liv og formens fortelling

- Om Anne Tveit Knutsen og hennes levende bilder

Av Per Kvist

Anne Tveit Knutsen er billedkunstner. Hun er utdannet tekstilkunster fra Kunst- og designhøgskolen i Bergen, men allerede da hun var student i begynnelsen av 2000-tallet ble video hennes foretrukne medium.¹ Knutsens søker å gjøre synlig kvaliteter i vår livsverden. Hun insisterer på et annet blikk enn det hun opplever som samfunnsmessig rådende. Arbeidene preges av en enkel, men tydelig formal bearbeiding av ytre virkelighet, samtidig som hun forventer at betrakteren er villig til å bruke tid på det stillfarne. Knutsen er også utdannet sykepleier. I mine øyne tilfører dette distinkte kvaliteter i hennes kunstneriske prosjekt.

Billedkunsten og de levende bilder

Som billedkunstner med video som medium inngår Knutsen i en tradisjon av billedkunsten og de levende bilder.

Billedkunstens bruk av de levende bilder er i norsk kunst særlig forbundet med videokunsten. Vi kjenner dette som et marginalt fenomen med sin spede fremvekt på 1960- og 70-tallet, men også som samtidskunstens dominerende form på 1990- og 2000-tallet.²

Billedkunsten og de levende bilder er også knyttet til en mangeårig tradisjon av filmisk avantgarde. En eksplisitt artikulering av billedkunstens film og det som i dag regnes som begynnelsen på den filmiske avantgarden, finner vi hos den tyske billedkunstneren og filmkunstneren Walter Ruttmann. Med *Opus 1* (1921) regnes han som den første som fremviste en abstrakt film offentlig. Hans tekster "Kunst og film" (1913-17) og "Maleri med tid" (1919-20) er vesentlige filmhistoriske dokumenter.³ Her artikuleres et ønske om billedkunstens film, en visuell filmkunst født ut av mulighetene og fordringene i sitt eget materiale. Den nye optiske tidskunsten ses i motsetning til litteraturen, til å reproducere andre kunster. Idealet er malerkunsten, dansen og ikke minst musikken! Billedkunstens film ses som en filmisk motkultur, samtidig som den som tidskunst bryter med de tradisjonelle billedkunstneriske mediene. Med tiden som våpen søker

---

¹ Som dekan for Avdeling for spesialisert kunst hadde jeg gleden av å produsere Hovedfagsutstillingen sammen med studentene. I mine øyne var Knutsens kunstneriske særpreg tydelig allerede da hun deltok i 2004.

² For en fin fremstilling av denne utviklingen i norsk sammenheng se: *PARADOKS Posisjoner innen norsk videokunst 1980-2010* (2013). En god tematisering av billedkunsten og de levende bilder i en internasjonal kontekst finner vi i *Art and the Moving Image* (2008).

³ For nærmere om dette se min bok *Maleri med tid* (2013).

avantgarden å speile den nye tids hurtighet – sjokkpersepsjonen og erfaringen av det moderne. Vi befinner oss således i et tankeunivers som har klare paralleller til filmiske bestrebelsler innen modernismen og avantgardebevegelser som futurismen og kubismen.

Kunstnerisk motkultur

Anne Knutsen deler avantgardens betoning av bildet og ikke minst fornemmelsen av motkultur, samtidig som hennes kunstneriske univers er preget av en ganske annen livsfølelse og ikke minst et annet perseptivt uttrykk enn det vi kjenner fra modernismens avantgarder. Dette er en holdning vi ser tydelig i omtalen av separatutstillingen *Am I too loud ?* (USF, høsten 2015):

Gjennom medier, spesielt med tanke på fjernsyn, er det mye bevegelse, raske klipp og en eller annen form for fortelling. Det ropes høyt. Som en motpol til dette stiller Knutsen spørsmålet: Hvor stille kan man være, og likevel bli hørt?

Et av arbeidene som ble vist på utstillingen var *Ubetinget værelse* (2004). Dette er et karakteriserende arbeid for Knutsens kunstneriske virke og ble vist offentlig allerede under Hovedfagsutstillingen.

Ubetinget værelse viser som et bilde kroppen til en eldre kvinne. Hun er naken og ses frontalt, litt fra venstre i et utsnitt fra knærne til og med brystet. I de samlede hendene holder hun røde blomsterblader. Arbeidet er filmet i en tagning med fiksert kamera og er uten lyd. Det er ingen handling. Kvinnen vises frem som et levende bilde. Vi ser et utsnitt av hennes kropp og opplever en rytme av pustens kroppslige bevegelser. Magen med valkene, brystene og hendene som hviler, viser en ordinær kropp, ikke forskjønnet, ikke idealisert. Vi ser et menneske med spor av lev liv, fremvist nøytralt med forventning om en betrakter som er villig til å gi arbeidet tid.

I *Am I too loud?* (2013) møtes vi av blikket til en ung pike. Vi ser henne frontalt fra brystet og opp. Opptaket er gjort i en tagning med fiksert kamera. Arbeidet er uten lyd. Hun ser på oss med store øyne. Noen ganger flyttes blikket opp, for på ny å senkes ned. Langsom blir håret, ansiktet dekket av hvitt pudder. Hun ser troskyldig på oss og beskytter seg ikke mot det som gjøres med henne. Dette er et stillferdig og vakkert arbeid. I all sin enkelhet er det også umiddelbart slående som en fortelling om tillit og sårbarhet, om menneskelige relasjoner og hva vi kan påføre hverandre.

Am I too loud?#2 (2015) viser tre generasjoner av kvinner i en triptyk. De tre opptakene er filmet i en tagning og vises i en samlet projeksjon. Til venstre møter vi blikket til en ung kvinne. Hun er stille, for så fremføre tekst fra sluttscenen i Ibsens *Et dukkehjem*:

Da jeg var hjemme hos pappa, så fortalte han meg alle sine meninger. Og da hadde jeg de samme meningene. Og hvis jeg hadde andre, så skjulte jeg de, for det

hadde han ikke likt. Han kalte meg sitt dukkebarn. Og da lekte han med meg slik jeg lekte med mine dukker.

Stille fortsetter hun å se inn i kamera. I midten, en middelaldrende kvinne. Hun ser på oss, men forblir stum.⁴ Til høyre er en gråhåret eldre kvinne. Som de andre ses hun fra øvre del av brystet og opp. Hun ser på oss, er stille for så forsiktig å synge og nynne en folketone på engelsk (*Dream Angus*, en skotsk vuggevise). Billedsekvensene vises simultant. Lydlig veksles det mellom tekst, stillhet og sang. Arbeidet preges av motstand og et direkte tekstlig meningsinnhold, samtidig som det er enkelt, vakkert og gir betydelig rom for refleksjon.

Am I too loud?^{#2} kodes av Ibsens tekst, den forsiktige sangen og veksling mellom enkel agering og betraktning. Arbeidet har et tydelig referensielt nivå, samtidig som formen gir en distinkt dimensjon av mening som preger det avbildete, teksten og betrakterens posisjon.

Tidsbaserte bilder og kunsten som grep

Disse arbeidene karakteriseres alle av en bemerkelsesverdig spenning mellom å være bilde og levende bilde, mellom fotografi og tidsbasert fotografi. Det dras også veksler på kunsthistoriske konvensjoner for billedfremstilling med vekt på enkeltbildet og det å sette flere bilder sammen som i en triptyk – som en form for tredelt billedfortelling.⁵

Knutsen forteller, om enn ikke i narrativ forstand. Hun gjør synlig det uanselige, det som ikke umiddelbart springer oss i øynene. Hun søker også å gjøre synlig erfaringer av levd liv og ulike blikk for vår væren i verden. Arbeidene preges av en bemerkelsesverdig spenning mellom avbildning og måten den ytre verden fremtrer. De statiske tidsbaserte billedrommene gjør synlig det avbildedes tid – i spennet mellom bilde og levende bilde, samtidig som det dras veksler på betrakterens tid og vilje til å gi mening til det som ikke umiddelbart er fortellende. Med sin insistering på form skaper hun spenning mellom hva som avbildes og hvordan dette fremtrer, for slik å gjøre det avbildede underlig og la verden fremtre på ny. Knutsens kunstneriske tilnærming kan således ses i lys av Viktor Sjklovskijs 100 år gamle artikkel "Kunsten som grep" (1916):

Kunstens virkemiddel er 'underliggjørelses' virkemiddel og den vanskeliggjorte forms virkemiddel, som øker vanskeligheten og lengden av persepsjonsprosessen, for i kunsten er persepsjonsprosessen et mål i seg selv og

---

⁴ Denne sekvensen finnes i to varianter. Begge er stumme. I den som ble vist på USF er ansiktet dekket av hvite lapper, gradvis gjennom visningen fjerner hun lappene for til sist å bli sittende stille. Hun ser på oss. En ny versjon er uten det tildekte ansiktet. Hun ser på oss, er stille.

⁵ En vanlig form for triptyk er kirkens bruk av altertavler som en fremstilling av Jesus liv og lære. Det er også mulig å se sammenstillingen av to bilder i diptyken som utgangspunkt for det som skulle bli boklig fremstilling av fortellerkunsten.

må derfor forlenges. Kunsten er en måte å oppleve tingenes tilblivelse på, det som allerede er blitt til er i kunsten uviktig.

Hvit substans

Hvit substans er tittelen på Knutsens separatutstilling på Galleri Soft høsten 2016. Tittelen viser til en mulig forklaring på demens, noe som i følge Knutsen foreløpig er "en uløst gåte, men forskere mener at det har en sammenheng med hvit substans i hjernen/nervesystemet" (mail fra Knutsen, 2016).

I profileringen av utstillingen brukes et stillbilde fra videoen *Am I too loud?#3*. Arbeidet vises projisert på vinduet i galleriet, over utstillingens tittel og kunstnerens navn. De forbigående i gaten må således kikke opp på bildet.

Am I too loud?#3 viser en eldre mann som sitter i en lekehytte oppe i trærne. Han sitter på kanten med beina utenfor kun iført en sykehuskjorte. I bakgrunnen ses biler som farer forbi. Rykket inntil brystet og godt festet i hendene har han et rundt objekt som kan minne om et enkelt eldre bilratt (er egentlig en oval, tom, blindramme). I løpet av de ti minuttene arbeidet varer sitter mannen i samme posisjon, mens øvre del av kroppen lener seg i jevne langsomme bevegelser mot hver av sidene. Hendene holder fast, men er også aktive med vekslende grep og bevegelser omkring sirkelen. Blikket virker drømmeaktig, noen ganger fremover andre ganger til siden, eller oppover. Kamera er fiksert. Arbeidet er gjort i en tagging og er uten lyd.

Tittelen på arbeidet plasserer det i Knutsens undersøkelser av persepsjonsmodi og menneskelig væren. Like fullt synes fremstillingen nå å være mer fokusert som en tematisering av demens. Mannens klesdrakt, agering og nærmest surrealistiske innplassering i det som fremstår som barndommens lekehytte, gjør synlig avstand mellom mental tilstand, agering og virkelighet.

Til far (2016) viser frontalt en eldre mann som sitter i en enkel seng. Han er kledd i en sykehuskjorte. I hånden har han en gammeldags vekkerklokke. Arbeidet er gjort i en tagging med fiksert kamera. Lyden vi hører oppleves som kontentum fra vekkerklokken (er fra et gammeldags lommeur). Med langsomme bevegelser vender han på klokken. Han studerer den nøye med blikket. Fingrene søker langs med kanten. Han åpner den, lukker, for så å løfte den mot øret, lytter. Bevegelsene repeteres. *Til far* preges av mannens langsomme undersøkelser av vekkerklokken, eller muligens det som mentalt oppfattes som en mobiltelefon. Arbeidet fremstår som lett absurd, samtidig som det tydelig er preget av menneskelig varhet og varme.

Knutsens utvidede fortelleform

Med utstillingen *Hvit substans* utvider Knutsen det kunstneriske repertoaret til å inkludere lydarbeider. I *Hvit substans* (2016) hører vi en eldre mannsstemme i det som fremstår som en noe forvirret monolog/samtale/ med en yngre kvinne. I *Til mor* (2016)

hører vi kunstneren som leser det som fremstår som dagboksnotater med lett absurde hendelser fra foreldrenes hverdag, en hverdag tydelig preget av farens demens.

Med lydarbeidene blir meningsinnholdet i Knutsens fortelling tydeligere. Like fullt fremstår de ulike arbeidene, det være seg videoene eller lydarbeidene, som meningsbærende i seg selv, samtidig som de i kraft av utstillingen inngår i meningsmessig hele. Det er noe uhyre interessant ved denne fortelleformen, hvor vi som betraktere kan føre de ulike elementene sammen til et eventuelt hele, samtidig som det er noe tankemessig frigjørende i avstanden mellom de enkelte arbeidene. Knutsen fremstiller, hun lager bilder, bilder vi som betraktere kan se i sammenheng.

Litteratur:

Klerck Gange, Eva og Birgitte Sauge og Marianne Yvenes, red. *PARADOKS Posisjoner innen norsk videokunst 1980–2010*. Oslo: Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design, 2013.

Knutsen, Anne. "Mail til Per Kvist." 19. oktober 2016, 08.31

Kvist, Per. *Maleri med tid*. Oslo: Novus, 2013.

Leighton, Tanya, red. *Art and the Moving Image*. London: Tate, Afterall, 2008.

Sjklovskij, Viktor. "Kunsten som grep." [1916] Overs. Sigurd Fasting. *Moderne litteraturteori*. Red. Atle Kittang, Arild Linneberg, Arne Melberg og Hans H. Skei. Oslo: Universitetsforlaget, 1991. 11–25.

<http://www.anneknutsen.com/> (01.11.2016).

<http://usf.no/no/program/2015/08/utstilling-anne-knutsen-am-i-too-loud/>
(01.11.2016)